

SXEDIO.780

10.6.1964: ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΝΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙ ΤΙΣ ΗΠΑ. ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΝΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΔΗΛΩΝΕΙ ΟΤΙ ΘΕΛΕΙ Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΟΤΙ ΑΛΛΩΣ Η ΚΥΠΡΟΣ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΚΟΥΒΑ ΚΑΙ ΘΑ ΕΠΕΛΘΕΙ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Αφού ο αμερικανός Πρόεδρος Λύντον Τζόνσον εξασφάλισε τη ματαίωση των τουρκικών σχεδίων για επέμβαση στην Κύπρο και τη συγκατάθεση του τούρκου Πρωθυπουργού Ισμέτ Ινονού για μετάβαση τις Ηνωμένες Πολιτείες για συνομιλίες μαζί του, στράφηκε στη συνέχεια στον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Γεώργιο Παπανδρέου για να τον πείσει να μεταβεί και αυτός στην Ουάσιγκτων για παρόμοιας φύσεως συνομιλίες, αλλά και για να προωθήσει τα σχέδια του για διορισμό αμερικανού μεσολαβητή στο Κυπριακό.

Έτσι στις **10 Ιουνίου 1964** και ενώ επέκειτο η συζήτηση του Κυπριακού στα Ηνωμένα Έθνη με την ευκαιρία της πρώτης παράτασης της θητείας της ΟΥΝΦΙΚΥΠ που κατέστη αναγκαία μια και έληγε τον Ιούνιο, απέστειλε τον Υφυπουργό Εξωτερικών Τζιορτζ Μπωλ στην Αθήνα για να συζητήσει το όλο θέμα.

Μετά τη συνάντηση ο Γεώργιος Παπανδρέου δήλωσε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση ακολουθεί μια μόνο πορεία: Συμβούλιο Ασφαλείας και Ηνωμένα Έθνη.

Τις απόψεις αυτές είχε εκφράσει ο Γεώργιος Παπανδρέου και στη συνάντησή του με τον Τζιορτζ Μπωλ σύμφωνα με τα πρακτικά της συνάντησης που δημοσίευσε η εφημερίδα ΗΜΕΡΑ των Αθηνών στις **11 και 13 Σεπτεμβρίου 1966**.

Ο αμερικανός αξιωμούχος αναχώρησε την ίδια ημέρα για την Τουρκία και ζήτησε από τον Έλληνα Πρωθυπουργό όπως αποστείλει στον Πρόεδρο Τζόνσον σύντομο και περιεκτικό μήνυμα για τα θέματα που ήθελε να συζητηθούν με τον Πρόεδρο Τζόνσον.

Ο Παπανδρέου το ετοίμασε και μέχρι να φθάσει στην Ουάσιγκτων μέσω Αγκυρας ο Τζιορτζ Μπωλ, το

μήνυμα-μνημόνιο βρισκόταν στα χέρια του αμερικανού Προέδρου.

Σ' αυτό το μήνυμα ο Γεώργιος Παπανδρέου σημείωνε ότι το δίλημμα που τίθετο τώρα ήταν: Η Κύπρος να νατοποιηθεί μέσω της Ενώσεως της με την Ελλάδα ή να αφεθεί να μετατραπεί σε νέα Κούβα.

Στην περίπτωση της νατοποίησης της Κύπρου, σημείωνε ο Γεώργιος Παπανδρέου, θα δινόταν η ευκαιρία για να περιορισθεί η δύναμη του Κομμουνισμού, άλλως τα πράγματα θα ξέφευγαν από τα χέρια του NATO και θα δινόταν η ευκαιρία στη Σοβιετική Ένωση να αναμιχθεί ενεργότερα.

Ανέφερε ο Γεώργιος Παπανδρέου στο μήνυμά του:

"Όπως έχουν εξελιχθεί τα πράγματα, το κυπριακό πρόβλημα έπαυσε να αποτελεί Ελληνικό-τουρκικό θέμα. Εγινε πλέον πρόβλημα των δύο κόσμων.

Το δίλημμα είναι: Νατοποίηση ή Κούβα.

Η Νατοποίηση μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την Ένωση με την Ελλάδα.

Ως αποτέλεσμα της Ένωσης, ολόκληρη η νήσος, αφού θα αποτελεί μέρος της Ελλάδας, θα μπορούσε να γίνει βάση του NATO, όπως και η Κρήτη. Ο εσωτερικός Κομμουνισμός της νήσο θα μειωθεί σημαντικά όπως και στην Ελλάδα όπου έφθασε στο ποσοστό του **12%**.

Ετσι η ασφάλεια της Τουρκίας και ολόκληρης της Μέσης Ανατολής θα φυλάσσεται πλήρως.

Αν δεν γίνει η Νατοποίηση της Κύπρου, η νήσος αναπόφευκτα θα μεταβληθεί σε μια άλλη Κούβα, διότι ο εσωτερικός κομμουνισμός θα καταστεί πανίσχυρος και η ενεργός υποστήριξη από τη Σοβιετική Ένωση θα καταστεί αναπόφευκτη".

Παρόμοιες θέσεις εξέθεσε ο Γεώργιος Παπανδρέου και κατά τη συνάντησή του με τον Τζιορτζ Μπωλ της **10ης Ιουνίου 1964**, στην οποία παρίσταντο ο Υπουργός Εξωτερικών Σταύρος Κωστόπουλος, και ο αναπληρωτής Υπουργός Συντονισμού Ανδρέας Παπανδρέου.

Ο Παπανδρέου επισήμανε ιδιαίτερα στον Μπωλ, σύμφωνα με τα πρακτικά που δημοσίευσε η εφημερίδα

ΗΜΕΡΑ των Αθηνών το Σεπτέμβρη του 1966:

"Συμβιβαστική λύσις όμως δεν λύει το πρόβλημα της Νατοποιήσεως της Κύπρου. Δεν πρόκειται περί προβλήματος συμβιβασμού ή εκλογής μεταξύ φίλων. Η θα ενταχθή η νήσος εις το ΝΑΤΟ ή θα έχωμεν καταστροφήν. Θα ήμην ευτυχής να εξεύρισκα ετέραν λύσιν. Δεν βλέπω όμως παρά είτε Κύπρον ανήκουσαν εις ΝΑΤΟ, είτε κομμουνιστικήν κυριαρχίαν και εκεί και εδώ. Ηδη οι εδώ κομμουνισταί προτρέπουν να επικαλεσθώμεν την προστασίαν του Κρουστώφ. Ημείς, με τον αγώνα μας της αληθούς δημοκρατίας, επεριορίσαμεν τον κομμουνισμόν από **25%** επί των ημερών των προκατόχων μας εις το **12%**. Με την Ένωσιν και ο κομμουνισμός της Κύπρου θα περιωρίζετο εις **12%** ή **10%**. Αλλως ο κομμουνισμός θα επιβληθή και εκεί και εδώ".

Στα πρακτικά αναφέρονταν τα εξής για τη συνάντησιν:

ΜΠΩΛΛ ΠΡΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Ο κ. Μπωλλ εδήλωσεν εις τον κ. Πρωθυπουργόν ότι εξουσιοδοτήθη υπό του αμερικανού Προέδρου όπως μεταβή εις Αθήνας και Αγκυραν, προκειμένου να μεταδώση προσωπικά μηνύματα εις τους κ.κ. Παπανδρέου και Ινονού.

Τα κύρια σημεία της ανακοινώσεως του κ. Μπωλλ προς τον κ. Πρωθυπουργόν ως εξής:

1. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ ανησυχεί ιδιαιτέρως λόγω των εξελίξεων του Κυπριακού και του κινδύνου Ελληνοτουρκικής ρήξεως. Η αποστολή του κ. Μπωλλ δέον όπως ερμηνευθή ως έμπρακτος απόδειξις του ζωηρού ενδιαφέροντος του Προέδρου Τζόνσον.

2. Αι πληροφορίες αι οποίαι είχαν περιέλθει εις τους αμερικανούς την παρελθούσαν εβδομάδα, ελεγχθείσαι δεόντως, δεν επέτρεπον αμφισβήτησιν, ότι οι Τούρκοι είχαν σοβαράν πρόθεσιν να επέμβουν εις την Κύπρον.

3. Η τουρκική δράσις απεσοβήθη, χάρις εις την δραστικήν αυστηράν και αποτελεσματικήν επέμβασιν του Προέδρου Τζόνσον.

Η αμερικανική αυτή επέμβασις εγένετο άνευ

παροχής ανταλλαγμάτων η υποσχέσεων και άνευ αναλήψεως οιασδήποτε έναντι των Τουρκων δεσμεύσεως.

4. Αποτελεί ευτυχή σύμπτωσιν διά τον κόσμον ότι οι ηγέται Τουρκίας και Ελλάδος, τυγχάνουν του αναστήματος των κ.κ. Παπανδρέου και Ινονού.

5 Ο κ. Ινονού χάρις εις το αίσθημα ευθύνης του, επέτυχε να συγκρατήση τα αδιάλλακτα στοιχεία, άτινα πιέζουν προς ανάληψιν στρατιωτικής δράσεως. Παρά ταύτα ο Τούρκος Πρωθυπουργός αντιμετωπίζει όλως εξαιρετικής δυσχερείας, παραμένει δε ως εκ τούτου άγνωστον, κατά πόσον αι προσπάθειαι του, θέλουν στεφθή υπό της αυτης επιτυχίας και εις το μέλλον.

Προσέτι, η θέσης τις Κυβερνήσεως Ινονού τυγχάνει λίαν ασθενής, την πτώσιν της δε θα ηδύνατο να επακολουθήση κατάληψις της εξουσίας υπό στοιχείων, ακόμη, πλέον, ανευθύνων.

6. Ρήξις εξ αιτίας του Κυπριακού θα εδημιούργει μεγάλα προβλήματα διά τας Ηνωμένας Πολιτείας, συνδεομένας διά φιλικών και συμμαχικών δεσμών με αμφοτέρους ενδιαφερομένους και την Κύπρον, προσέτι, όμως, και διά το ΝΑΤΟ και το Συμβούλιον Ασφαλείας του ΟΗΕ.

7. Συνεπώς επιβάλλεται εξεύρεσις λύσεως του Κυπριακού, το οποίον θέτει εν κινδύνω την παγκόσμιον ειρήνην.

Ο κ. Μπωλλ θεωρεί ότι η λύσις:

α. Πρέπει να είναι ταχεία και μόνιμος. Διότι δεν επιτρέπεται περαιτέρω εκκρεμότης του προβλήματος, όπερ συνιστά μέγιστον κίνδυνον, τόσον διά τους ενδιαφερομένους, όσον και γενικώτερον διά τον ελεύθερον κόσμον.

β. Δεν πρέπει να επιβάλη ταπεινώσεις.

γ. Δεν δύναται να ικανοποιη άπολύτως ουδεμίαν των δυο πλευρών, και

δ. Η εξεύρεσις και επιβολή της θα επιτευχθή μόνον εφ' όσον θέλει επιδειχθή εκατέρωθεν γενναιοφροσύνη και υποχωρητικότητα.

Ως συμπέρασμα, ο αμερικανός Υφυπουργός προσέθηκεν ως προσωπικήν του γνώμη, τα εξής:

α. Η ανάγκη ταχείας επιλύσεως του Κυπριακού τυγχάνει αναμφισβήτητος.

2. Την λύσιν θα έδει να εξεύρουν οι ηγέται των δύο κρατών, οίτινες και αποτελούν εν προκειμένω τους κυρίους και αποφασιστικούς παράγοντας του προβλήματος. Αυτοί φέρουν την ευθύνην και τυγχάνουν οι πρωταγωνισταί.

3. Οι αμερικανοί αναμένουν εκδήλωσιν πρωτοβουλίας του Έλληνος και του Τούρκου πρωθυπουργού εξ ης και μόνον να προέλθη λύσις, η οποία να ικανοποιή τουλάχιστον ένα ελάχιστον όριον απαιτήσεων του ελευθέρου κόσμου.

4. Ως διεπίστωση εκ προσφάτων επαφών μετά των συμμαχικών Κυβερνήσεων (Στρατηγού Ντε Γκώλ (Γαλλίας και βρετανών Υπουργών) άπαντες συμμερίζονται τας αμερικανικάς ανησυχίας, τους μεγίστους κινδύνους, τους οποίους συνεπάγεται διά την παγκόσμιον ειρήνην το Κυπριακόν.

Εν κατακλείδι ο αμερικανός υφυπουργός υπεγράμμισεν ότι:

1. Αι Ηνωμένοι Πολιτείαί Αμερικής επενέβησαν, αποφασιστικώς κατά το παρελθόν Σαββατοκυριαριακόν και ματαιώσουν τουρκικήν απόβασιν διότι πιστεύουν ότι αύτη θα απέβαινεν καταστρεπτική δι' όλους. Η επέμβασις των εματαίωσεν την απόβασιν. Δεν έθεσεν όμως, τέρμα εις το πρόβλημα.

2. Ο ελεύθερος κόσμος δεν δύναται να υπομένη επί μακρόν, την ύπαρξιν προβλήματος, το οποίον θα φέρη την Σοβιετικήν Ένωσιν επί σκηνης, και

3. Το μήνυμα του Προέδρου Τζόνσον προς τον Πρόεδρον κ. Παπανδρέου χαρακτηρίζει πνεύμα καλής θελήσεως και φιλίας. Το κατηγορηματικόν του ύφος υπαγορεύει η ζωηρά του ανησυχία και μόνον.

Γ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΠΡΟΣ ΤΖ. ΜΠΩΛΛ: Ο κύριος Πρωθυπουργός απαντών παρεκάλεσεν να διαβιασθούν εις τον Πρόεδρον Τζόνσον αι ευχαριστίαι του δι' επέμβασιν προς ματαίωσιν τουρκικής εισβολής και

υπεγράμμισεν ότι:

Η Ελλάς ουδέν έπραξεν που να μην υπηρετή την ειρήνην. Ουδένα απειλούμεν. Συνεχώς απειλούμεθα. Και επιθυμώ να γίνη τούτο σαφές, διότι προσδιορίζει τας θέσεις μας έλαβεν έκαστος έναντι του προβλήματος. Δεν υπάρχει πράξις μας, που να ηνώχησε την Τουρκίαν. Η υπόθεσις της ειρήνης είναι μεγάλο πράγμα δι' ημάς και την υπηρετούμεν με πράξεις και θυσίας και ουχί μόνον με λόγια.

Εν συνεχεία ο κύριος Πρωθυπουργός ετόνισε ότι:

Μόνον πνεύματα αδρανή ηδύναντο να θεωρούν το κυπριακόν ελληνοτουρκικόν διαφοράν. Τοιαύτη υπήρξεν ίσως κατά το παρελθόν άλλοτε, σήμερα όμως κατέστη πρόβλημα μεταξύ των δυο κόσμων. Αυτή είναι η νέα συνείδησις του προβλήματος, όπερ εμφανίζεται υπό δύο μορφάς:

1. Της αμέσως ειρηνεύσεως και

2. Της εξευρέσεως οριστικής πολιτικής λύσεως.

Τους αληθείς ηγέτας διακρίνει ικανότης να προβλέπουν και να προλαμβάνουν. Ακόμη και οι δυο παγκόσμιοι πόλεμοι ενδέχεται να μην απέβαιναν αναπόφευκτοι εάν το πρώτον οι ηγέται της Μεγάλης Βρετανίας καθίστων σαφή εις τον Κάιζερ την απόφασιν των να επέμβουν, αν το δεύτερον, η αδράνεια της γαλλοβρετανικής ηγεσίας δεν ενεθάρρυνε τον Χίτλερ. Δι' αυτό εχαιρετήσαμεν ιδιαίτέρως την αμερικανικόν επέμβασιν προς αποτροπήν της τουρκικής εισβολής και δι' αυτό τιμώ και θαυμάζω τον Πρόεδρον Τζόσον. Διότι εξετίμησε την κρισιμότητα της καταστάσεως, ήτις ηδύνατο να οδηγήση εις πόλεμον.

Εν προκειμένω, όμως, τίθεται εν θέμα γενικωτέρας αρχής διά το ΝΑΤΟ. Δεν νοείται εν μέλος της Συμμαχίας ως η Τουρκία να αντιμωπίζη κατά τοιούτον τρόπον το ζήτημα.

Επίθεσις δεν νοείται παρά μόνον εναντίον των εχθρών. Θα ήτο παράλογον να επιτρέπεται επίθεσις δι' αμερικανικών όπλων εναντίον Συμμάχων. Και επενέβη,

μεν, αυτήν την φοράν ο Πρόεδρος των ΗΠΑ. Το θέμα όμως είναι γενικώτερον και θα πρέπει το NATO, επωφελούμενον της ευκαιρίας, ην παρέχει το δυσάρεστον προηγούμενον της Τουρκίας να επιβάλη πλέον την γενικήν αυτήν αρχήν. Θα πρέπει ολόκληρον το NATO να επέμβη. Μόνον τότε υπάρχει και νοείται η βορειατλαντική Συμμαχία. Και αφ' ης επικρατήση και επιλυθή αυτή, καθίστατα αδύνατον να επικρατήσουν τα ανεύθυνα στοιχεία εις Τουρκίαν. Και η λύσις του προβλήματος υφίσταται εφ' όσον εξασφαλίζεται εις την Κύπρον η ειρήνη:

α. Εξωτερικώς, όταν αποκλεισθή πας κίνδυνος αποβάσεως και

β. Εσωτερικώς όταν εκλείψη η απειλή και η ενθάρρυνος έξωθεν, οπότε δυνάμεθα να εξαντλήσωμεν την αυστηρότητα προς αμφοτέρας τας πλευράς των Κυπρίων, ων η στάσις θέτει εις κίνδυνον την παγκόσμιον ειρήνην.

Προσωπικώς ως γνωρίζει ο κ. Λαμπούις (αμερικανός πρέσβης στην Αθήνα) δεν εδίστασα, έχων πλήρη επίγνωσιν της ιστορικής εκάστου ευθύνης, να ασκήσω ενίοτε πάσαν αυστηρότητα έναντι των ελληνοκυπρίων.

Επιλύοντες το πρόβλημα της ειρηνεύσεως, εξωτερικώς και εσωτερικώς, αποκτώμεν τον απαραίτητον χρόνον προς εξεύρεσιν της οριστικής λύσεως. Και εν προκειμένω δεν τίθεται ζήτημα ποίος εκ των δύο και εις ποίον βαθμόν θα ικανοποιηθή. Αύτη είναι η παλαιά μορφή του προβλήματος.

Ηδη όμως εις την συνείδησιν μου, και βάσει αναμφισβητήτων αντικειμενικών κριτηρίων, το Κυπριακόν προσέλαβε απλήν μορφήν. Ημάς ικανοποιεί η πλήρης και αδέσμευτος ανεξαρτησία της νήσου, ώστε η πλειοψηφία του **82%** να κυβερνά και τα δικαιώματα της μειοψηφίας του **17%** να κατοχυρωθούν. Και διότι, επί τέλους, κατ' αυτόν τον τρόπον θα δημιουργηθή μία δευτέρα Ελλάς και θα αποκτήσωμεν δύο ψήφους εις τον ΟΗΕ.

Δεν ζητούμεν πλέον την Ενωση, ήτις εβασίζετο εις τας αρχάς του δικαίου και της ελευθερίας.

Η λύσις όμως αύτη, δεν ικανοποιεί τον ελεύθερον κόσμον και δεν εξυπηρετεί τας ανάγκας ασφαλείας της Ν. Α. Μεσογείου. Διότι η Κύπρος, είτε θα γίνη NATO, είτε θα οδηγηθή βάσει αντικειμενικών δεδομένων εις το να γίνη Κούβα της Μεσογείου. Η Ενωσις, έπαυσε πλέον να είναι σκοπός και αποτελεί μέσον. Μέσον, διά να γίνη η Κύπρος NATO. Διότι παραμένει πράγματι γεγονός ότι υπάρχουν **450.000** Έλληνες έναντι **80.000** Τούρκων.

Αν δοθή άλλη λύσις, οι **450.000** θα γίνουν Κομμουνισταί και θα καλέσουν τον Κρουσσιώφ (Πρωθυπουργός της Σοβιετικής Ενωσης) αν υποθέσωμεν ότι διχοτομείται η νήσος. Εν τμήμα θα λάβει η Τουρκία. Το υπόλοιπον όμως και μεγαλύτερον θα γίνη αμέσως Κομμουνιστικόν. Θα επικαλεσθούν οι ελληνοκύπριοι τους Ρώσους και θα έχωμεν και εδώ το ίδιο, εφ' όσον η Σοβιετική Ενωσις θα εμφανισθή ως προστάτις των αρχών της ελευθερίας και της δικαιοσύνης και γενικώτερον του ελληνισμού.

Εάν δεν γίνη η Κύπρος NATO, εάν γίνη διχοτόμησις της νήσου, εν τμήμα θα λάβη η Τουρκία και το υπόλοιπον θα γίνη κομμουνιστικόν. Θα επικελεσθούν οι Ελληνοκύπριοι τους Ρώσους ΚΑΙ ΘΑ ΕΧΩΜΕΝ ΚΑΙ ΕΔΩ ΤΟ ΙΔΙΟ.

Και τότε τί γίνεται η ασφάλεια; Δεν είναι εκ διαμέτρου αντίθετος προς τα επιχειρήματα της Τουρκίας; Η τελευταία φοβείται διά την ασφάλειαν της αν η Κύπρος γίνη ελληνική. Αλλά υφίστανται και άλλαι ελληνικαί νήσοι και μάλιστα πολύ εγγύτερον της Τουρκίας ή η Κύπρος. Επί της Κύπρου, όμως θα ευρίσκειται πλέον το NATO κκαι η νήσος αύτη θα μετατραπή εις άλλην Κρήτην. Μόνον δε η λύσις αύτη εξυπηρετεί την ασφάλειαν της Τουρκίας υπέρ της οποίας υποτίθεται ότι κόπτεται αύτη.

Και απαιτείται κατάλληλος διαφώτισις ίνα αντιληφθή το συμφέρον της.

Επαναλαμβάνω ότι ημάς εξυπηρετεί η λύσις της

ανεξαρτησίας, ενώ παράτασις της εκκρεμότητος πρακωλύει την προσπάθειαν αναπτύξεως της χώρας μας και έχει δυσαρέστους αντικτύπους και εις αυτήν την οικονομίαν μας.

Εν προκειμένω, όλως σκέπτομαι ουχί ως αντίδικος της Τουρκίας αλλά ως τρίτος, ως αντικειμενικός και υπεύθυνος ηγέτης χώρας του ελευθέρου κόσμου. Ετέραν λύσιν δεν γνωρίζω και υποθέτω ότι δεν πλανώμαι, εφ' όσον μάλιστα ενεφανίσθη ήδη επί σκηνής ο Κρουστσώφ.

Το Κυπριακόν υπήρξεν ελληνοτουρκική διαφορά. Ηδη, όμως, κατέστη πρόβλημα των δύο κόσμων. Δεν είναι πλέον ιδικόν μας πρόβλημα και είναι πλάνη να νομίζωμεν ότι θα το λύσωμεν ημείς. Αλλωστε, αν υποτεθή ότι δέχομαι συμβιβαστικήν λύσιν, μη ικανοποιούσαν **450.000** Έλληνας, ουχί μόνον δεν θα ημπορέσω να την επιβάλω, αλλά θα επιτρέψω εις τους Ρώσους να εμφανισθούν ως σημαιοφόροι των αρχών της ελευθερίας και της δικαιοσύνης.

Και εγώ ασκώ άπασαν την επιρροήν μου, ίνα αποτρέψω τούτο. Ελέγχθη ότι επιβάλλεται συμφωνία Παπανδρέου-Ινονού προς εξεύρεσιν λύσεως. Συμβιβαστική λύσις όμως δεν λύει το πρόβλημα της Νατοποιήσεως της Κύπρου. Δεν πρόκειται περί προβλήματος συμβιβασμού ή εκλογής μεταξύ φίλων. Η θα ενταχθή η νήσος εις το NATO ή θα έχωμεν καταστροφήν.

Θα ήμην ευτυχής να εξεύρισκα ετέραν λύσιν. Δεν βλέπω όμως παρά είτε Κύπρον ανήκουσαν εις NATO, είτε κομμουνιστικήν κυριαρχίαν και εκεί και εδώ. Ηδη οι εδώ κομμουνισταί προτρέπουν να επικαλεσθώμεν την προστασίαν του Κρουστσώφ. Ημείς, με τον αγώνα μας της αληθούς δημοκρατίας, επεριορίσαμεν τον κομμουνισμόν από **25%** επί των ημερών των προκατόχων μας εις το **12%**. Με την Ένωσιν και ο κομμουνισμός της Κύπρου θα περιωρίζετο εις **12%** ή **10%**. Αλλως ο κομμουνισμός θα επιβληθή και εκεί και εδώ.

Συμπέρασμα:

Λύσις δίλημμα, παραμένει εν και μόνον:
Νατοποίησης ή Κούβα;

Και νατοποίησης, είτε γνεται, είτε όχι. Δεν είναι δυνατόν να γίνη και να μη γίνη. Ιδου διατί δεν υφίσταται ετέρα λύσις, πλήρων της ενώσεως.

Και συζητείται μόνον ο χρόνος και ο τρόπος εφαρμογής της.

Και εννοώ τας δυσχερείας του Ινονού, και τας σέβομαι ως άνθρωπος και ως πολιτικός. Οφείλονται όμως εις δημιουργηθείσαν ψευδή εντύπωσιν, δήθεν τουρκικών δικαιωμάτων, από των οποίων παρητήθησαν προ καιρού επί νήσου με την οποθαν δεν είχαν σχέσεις.

Πρόκειται περί ψυχολογικών παραγόντων και αυτούς εννοώ, όταν λέγω ότι θα χρειασθή διαφώτισις. Τούτο όμως, δεν αποφασίζει την λύσιν. Είμαι πεπεισμένος ότι με την διακρίνουσαν αυτόν ωριμότητα και αυτός ο Ινονού θα αναγνωρίση ότι μόνη λύσις, κατοχυρώνουσα την ασφάλειαν του ελευθέρου κόσμου, αλλά και της Τουρκίας, τυγχάνει η Ενωσις της Κύπρου με την Ελλάδα εφ' όσον η ελαχίστη μειοψηφία των Τούρκων Κυπρίων, αποκλείει την Ενωσιν με την Τουρκίαν.

Χρόνος εφαρμογής τη λύσεως τυγχάνει αντικειμενικώς δεδομένος. Συμπίπτει με την παρουσίαν της Διεθνούς Δυνάμεως εις την νήσον. Ο τρόπος- δημοψήφισμα υπό την εποπτείαν των Ηνωμένων Εθνών- εξαρτάται από τας Μεγάλας Δυτ. Δυνάμεις, αίτινες οφείλουν να διαφωτίσουν την Τουρκίαν ότι η λύσις αύτη, εξυπηρετεί τα συμφέροντα του ελευθέρου κόσμου και κατορυχώνει την ασφάλειαν της Τουρκίας. Οι Τούρκοι, δύνανται προσέτι, να εμφανισθούν επιβάλλοντες διεθνή εγγύησιν των δικαιωμάτων της μειονότητος και να στραφούν πλέον απερίσπαστοι προς την αντιμετώπισιν των κυρίων οικονομικών και κοινωνικών εσωτερικών των προβλημάτων, διά την οποίαν έχουν επείγουσαν ανάγκην αμερικανικής βοήθειας. Ικανοποιείται ούτω το γόητρον και κατοχυρώνεται η ασφάλεια της Τουρκίας, ενω

εξυπηρετούνται συγχρόνως τα γενικώτερα συμφέροντα της Συμμαχίας και του ελευθέρου κόσμου.

Είμαι ευτυχής διότι ο κ. Μπώλλ μας παρέσχε την ευκαιρίαν να εκφράσωμεν τας απόψεις μας.

Η Ελλάς δεν θα πράξη τίποτε που να μην εξυπηρετή την ειρήνην. Αλλά οιαδήποτε ετέραν λύσιν πλην της Νατοποιήσεως δεν δυνάμεθα να επιβάλωμεν και να αποδεχθώμεν. Και δεν θα αποτελή τούτο ένδειξιν κακής θελήσεως, αλλά αδυναμίας επιβολής της.

Ούτω τίθεται και αυτό είναι το πρόβλημα. Και παρακαλώ τον κ. Μπώλλ να την ίδη επί της αυτής βάσεως, ως και ημείς, ουχί ως θέμα συμβιβασμού, αλλά βάσει αντικειμενικών δεδομένων. Η ιστορία εξεκίνησε: Νατοποιήσις ή Κούβα. Και οι Μεγάλοι Ηγέται του ελευθέρου κόσμου θα πρέπει να πάρουν απόφασιν και να κάμουν την εκλογήν.

Ο κ. Μπώλλ εδήλωσεν ότι:

Είμαι ευτυχής διά την κρυσταλλίνην και ολοκληρωμένην ανάπτυξιν του προηβλήματος υπό του κυρίου Πρωθυπουργού, την οποίαν και θα μεταδώσω αυτολεξί εις τον Πρόεδρον Τζόνσον. Θα επεθύμουν να κάμω δύο παρατηρήσεις εν προκειμένω:

1. Οτι δεν δυνάμεθα να λάβωμεν θέσιν υποστηρίζοντες την μίαν η την άλλην λύσιν, διότι τότε θα εκινδύνευε αυτή να χαρακτηρισθή ως αμερικανική και να προκαλέση πρόσθετον αντίδρασιν.

2. Οτι ασπαζόμεθα την αρχήν, κατά την οποίαν η Κύπρος θα έπρεπε να παριέλθη υπό υπεύθυνον έλεγχον. Η πρόταση, η αρχή Νατοποιήσεως ασκεί φυσικήν γοητείαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Θα ήτο ίσως λύσις αν ηδύνατο η νήσος να γίνη Τουρκία. Αλλά με **450.000** Ελληνας και **80.000** μη Ελληνας, δεν υπάρχει άλλη λύσις, παρά η Ένωσις με την Ελλάδα.

ΜΠΩΛΛ: Γνωρίζομεν όμως ότι κατά την μεταφοράν γενικής αρχής επί του πρακτικού πεδίου υφίστανται διάφορα στάδια παραλλαγής. Παραλλαγής

σχήματος και μορφής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Δι' αυτό ωμίλησα περί χρόνου και τόπου εφαρμογής της λύσεως.

ΜΠΩΛΛ: Είναι όμως και ζήτημα ακριβούς χαρακτηρισμού. Εντός της γενικής αυτής αρχής, υφίσταται ευρύ έδαφος συζητήσεως. Υπάρχουν διάφορα είδη γεγονότων εις τον κόσμο. Αντιμειμενικά και πολιτικά. Είτα θέματα άτινα ανάγονται εις πολιτικήν πρακτικήν, τα πολιτικά γεγονότα είναι εξ ίσου σημαντικά με τα αντικειμενικά. Και η λύσις πρέπει να ευρίσκειται εντός των τεσσάρων τοίχων του δυνατού. Αι συμφωνίαί επί της αρχής, πρέπει να μεταφρασθούν βάσει των πολιτικών δεδομένων της πραγματικότητας.

Θα επεθύμουν να μοι επιτρέπατε να εκφράσω την γνώμην να λάβω θέσιν επί της ουσίας του προβλήματος, ότι η γενική αρχή καθ' ην η Κύπρος θα ετίθετο υπό υπεύθυνον έλεγχον θα ηδύνατο να προταθή εις αμφοτέρους τόσον εις υμάς όσον και εις τον κ. Ινονού και να γίνη αποδεκτή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Ποία είναι η ακριβής έννοια αυτού;

ΜΠΩΛΛ: Σεις είπατε ότι η Κύπρος θα έδει να αποτελέση τμήμα της Ελλάδος εν αντιθέσει προς την γνώμην καθ' ην η Κύπρος θα απετέλει τμήμα της Τουρκίας, όποτε δεν θεωρείτε πραγματοποιήσιμον. Μεταξύ όμως αυτών των δύο θέσεων υφίστανται και έτεροι τρίται καταστάσεις, αίτινες θα ηδύναντο ίσως να χαρακτηρισθούν επίσης ως ικανοποιητικάί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Εάν εννοήτε τρίτην δύναμιν, τότε η έννοια στερείται του παράγοντος του υπευθύνου ελέγχου, εφ' όσον δεν θα είναι αποτέλεσμα δημιουργικής λύσεως.

ΜΠΩΛΛ: Ουδόλως προτρύνω τρίτην δύναμιν. Εννοώ ότι δεν αποκλείεται να συμφωνηθή μεταξύ υμών και του Ινονού ότι η Νατοποίησης της Κύπρου και η Ενωσις με την Ελλάδα αποτελεί την μόνην λύσιν. Επιτρέψαμε μου να φρονώ όμως ότι δεν θα έδει να αρχίσητε από αυτό το σημείον, έστω και αν εις αυτό καταλήξετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Διά πάσαν οριστικήν πολιτικήν λύσιν η κομμουνιστική απειλή είναι αποφαστικής σημασίας.

ΜΠΩΛΛ: Εγώ εξέφρασα την αντίληψιν ότι αυτό δεν είναι, ίσως, το καλύτερον σημείον εκκινήσεως, η καταλληλοτέρα διαδικασία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Αυτό είναι ζήτημα που εξαρτάται από το ιδικόν σας τάλαντον.

ΜΠΩΛΛ: Αν σεις ελέγατε, ευθύς εξαρχής ένωσιν, οι Τούρκοι θα αντέλεγον διχοτόμησιν. Ενώ, αν αμφότεροι αρχίζατε από θέσεις ουχί απολύτως κατηγορηματικές είναι βέβαιον ότι θα εξευρεθή λύσις εξυπηρετούσα τας πολιτικές ανάγκας της Ελλάδος και του κ. Ινονού και την ασφάλειαν του ελευθέρου Κόσμου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Ομολογώ ότι δεν το βλέπω. Είτε να υπάρξη, διότι αν το ΝΑΤΟ δεν είναι παρόν εις την Κύπρον, δεν βλέπω πως θα γλυτώσωμεν από τον κομμουνισμόν. Και δι' αυτό θεωρώ ότι δεν επιτρέπεται συνάντησις μας με τον κ. Ινονού, ως έχουν τα πράγματα θα οδηγήση εις κατηγορηματικήν αντίθεσιν. Μόνον η μεσολάβησις δύναται να αποβή αποτελεσματική.

ΜΠΩΛΛ: Εκεί θα κατέληγα. Ωμιλήσατε περί "τάϊμιγκ". Εκφράζομεν όλοι την ελπίδα ότι τα γεγονότα επί της νήσου θα αποκλείσουν την επέμβασιν και τον πόλεμον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ: Εν θα εβεβαιούτο ότι θα απεκλείετο ο κίνδυνος έξωθεν επεμβάσεως, τότε θα επιτυγχάνετο και η ειρήνευσις εις την νήσον.

ΜΠΩΛΛ: Είναι το αιώνιον ζήτημα διαφοράς μεταξύ αιτίας και αποτελέσματος. Γνωρίζω καλώς το επιχείρημα, το οποίον μου ανεπτύχθη κατά το παρελθόν και εις την Τουρκίαν και εις την Ελλάδα και εις την Κύπρον. Είναι όμως επιχείρημα που μπορεί να χρησιμοποιηθή έναντι αμφοτέρων. Είμαι δε βέβαιος ότι η Τουρκία δεν θα απαρνηθή το δικαίωμα επεμβάσεως εις την Κύπρον, εφ' όσον διατηρήται εκεί,

έκρυθμος κατάστασις. Εισερχόμεθα ούτως εις φαύλον κύκλον. Αν αναμείνωμεν την ειρήνευσιν της νήσου, προς αποφυγήν επεμβάσεως της Τουρκίας, διατρέχομεν όλοι μεγάλους κινδύνους διότι καθήμεθα επί ηφαιστείου.

Δι' αυτό επιβάλλεται παραλλήλως με την προσπάθειαν ειρηνεύσεως της νήσου να προωθήσωμεν την εξεύρεσιν της τελικής και οριστικής λύσεως του προβλήματος. Και οι Τούρκοι, φοβούμεαι, ότι δεν θα παραιτούντο του δικαιώματος-ασχέτως αν θεωρητικού ή πραγματικού- επεμβάσεως των, εάν δεν συμφωνήσουν επι γενικωτέρου σχήματος λύσεως.

Ο χρόνος προς έναρξιν συζητήσεως και προς αποκατάστασιν ελληνοτουρκικής επαφής έστω και επί κατωτέρου τινός επιπέδου επείγει. Το αυτό άλλωστε, θα είπω αύριον εις τον Ινονού.

Λυπούμαι διά την κατάχρησιν του πολυτίμου σας χρόνου. Εάν ωμίλησα με ειλικρίνειαν και επί τόσον διάστημα, έπραξα τούτο εν τη επιθυμία μου να μεταδώσω πιστώς, τας σκέψεις του Προέδρου Τζόνσον και να αντικατοπτρίσω τας σκέψεις της Κυβερνήσεως μου.

Επιθυμώ να σας διαβεβαιώσω εκ μέρους του Προέδρου Τζόνσον, ότι θέλομεν διατηρήσει μεθ' υμών επαφήν και ότι θα σας τηρήσωμεν πλήρως ενήμερον κ. Πρόεδρε, επί των εξελίξεων της προσπάθειας μας.

Ο Τζιορτζ Μπωλ έφυγε για την Αγκυρα όπου συζήτησε το θέμα της επίσκεψης του Ινονού στην Ουάσιγκτων και επιστρέφοντας στις 11 Ιουνίου 1964 στην αμερικανική πρωτεύουσα έδειξε ικανοποιημένος από τις επαφές του.

Σε δηλώσεις ανέφερε ότι σχημάτισε την εντύπωση από τις επαφές του ότι τόσον η Ελλάδα όσον και η Τουρκία επιθυμούσαν να απούγουν την σύγκρουση.

Νομίζω σημείωσε, ότι τόσον η Ελλάδα όσον και η Τουρκία αντιλαμβάνονται τι θα συνέβαινε εάν οδηγούνταν σε σύγκρουση.

Ικανοποιημένη ήταν και η Τουρκία και ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Φερντιντίν Ερκίν, ο οποίος σε δηλώσεις του μετά τις συνομιλίες του Τζιορτζ Μπωλ με τον Ινονού ανέφερε:

"Το Κυπριακό βαίνει προς ειρηνική λύση. Οι εξελίξεις είναι πολύ εποικοδομητικές. Αναμένουμε περαιτέρω εξελίξεις με ελπίδα".

Ακόμα ο Ερκίν πρόσθεσε:

"Η αμερικανική επενέβη στην κατάσταση πολύ αποτελεσματικά. Η Αμερική θέλει να λυθεί το κυπριακό όσο το δυνατό κατά περισσότρον ειρηνικό τρόπο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν λύση, η οποία να είναι ικανοποιητικώς προς τα νόμιμα συμφέροντα της Τουρκίας και της Ελλάδας. Εμείς ζητήσαμε την οριστική εκγαθίδρυση ειρήνης και ασφάλειας στη νήσο".